

KEÑESBAY KARIMOV ÓMIRI HÁM DÓRETIWSHILIGI

Jamalova Flora

*Ájiniyaz atındađı NMPI, Qaraqalpaq tili ham ádebiyatı tálım bađdarı 3-kurs talabası
İlimiy basshı: filologiya ilimleriniń kandidati, docent M. D. Bekbergenova*

Annotaciya: Maqolada K.Karimovning qóshiqlarining ideya-tematik xususiyatlari, qahramon xarakteri yoritilish xususiyatlari talqın qilingan.

Kalit so'zlar: asar, syujet, obraz, ideya, mazmun va forma.

Аннотация: В статье раскрывается сюжет произведения великого писателя К.Каримова Стихи, особенности образа героя.

Ключевые слова: образ, сюжет, повествование, художественная интерпретация, содержание.

Annotation: The article reveals the plot of the work of the great writer K.Karimov spoon the features of the image of the hero.

Key words: image, plot, narration, artistic interpretation, content.

Qaraqalpaqstan Respublikası xalıq shayır,shayır, jazıwshı K.Karimov 1948-jılı Shımbay rayonında tuwılğan. Onıń birneshe qosıqlar toplamı, "Ağabiy atlı eki kiyaptan ibarat tariyxıy romanı, jáhán ádebiyatı klassiklerinen A.S.Pushkin, A.Bloktıń, Saadiydiń shıǵarmaların awdarmalap kitap bolıp basılğan hám balalarǵa arnalağan "Arıq mergen", "Ağaboy" pyessaları jas tamashagóy teatrına saxnalastırılğan.

Shayır, jazıwshı K.Karimov uzaq jıllar Qaraqalpaqstan baspasózi mmenen televidenie hám radioda islegen, jurnalistikanıń rawajlanıwına óziniń kóp sanlı ocherkleri hám publicistikalıq maqalaları menen úles qosqan.

K.Karimov dóretiwshilik penen bir qatarda jámiyetlik jumıslarǵa belsene qatnasadı. Ol Qaraqalpaqstan Respublikası Joqarǵı Keńesiniń deputatıhám Ózbekstan Oliy Majlisi senatınıń aǵzası bolıp saylanğan. Házirgi kúnde Jazıwshılar awqamı baslıǵı bolıp islep atır.

Qosıqları júdá mazmunlı, tereń oyılı insan ekenligin bildiredi. "Báhár", "Aq tal", "Saratan" , "Gúzdegi sırlasıw", "Arǵımaq" h.t.b qosıqlarında atınan kórinip turǵanınday, tábiyat paslı, qorshaǵan ortalıq shayırdı ayırıqsha qızıqtıradı. Tuwılğan jer, Ana Watan temasında "Xalıqtan asqan dana joq", "Watan haqqında gimn", "Tuwılğan jer" atamasındaǵı bir qansha qosıqlar dóretken." Xalıqtan asqan dana joq" qosıǵında:

Meyli Aplatun bol, Elastun bol ya,
Óz kewlińdi óziń sanamaǵıl toq,
Meyli alıp desin, ya desin mayda,
Báribir xalqıńnan asqan dana joq.[5.212]

Aldımda asıma qattırǵan aǵıw,
Tuwısqanlıq eris, doslıq arqawı,
Qaraqalpaq- meniń súyengen tawım,
Meniń ushin onnan asqan dana joq ...[5.212]

-dep shayır qaysı zamanda jasa, qanday halda jasa, qalay jasa, qanday xızmetkerde bolsańda xalqıń menen adammsań, xalıqtan asqan dana joq ekenligin aytadı. Qaraqalpaq xalqı súyengen, arqawı,tawı ekenligi, onnan asqan dana joq dep súwretleydi.

Shayırdıń "Nalınba" qosıǵı:

Uzaq bul dúnyanıń awır jolları,
Pitpese tawsılmas ǵalma-ǵalları,
Salmaǵın kótergen Adam balları,
Alǵa umtıł, meyli nalın-nalınba.[5.211]

-degen qatarlarında, qosıqtıń atınan kórinip turǵanıday, dúnyada qıyınshılıq boladı, isimiz júrispey qalıwı múmkin, bul dúnyanıń táshwishlerinen, ǵalma-ǵallarınan heshqashan nalınbay, alǵa qaray umtılip jasawımız kerекligi, aydıń on besı qrańǵı, on besı jaqtı bolǵanıday, baxıtlı kúnlerimiz aldında ekenligin uqtıradı.

"Waqt minarası" kitabı. Bunda shayır waqt haqqında filosofiyalıq oy júritedi. "Ásirge tatır bir zamat" atlı poemasında bolsa shayır sanalı túrde watan azatlıǵı ushin ólimge basın tikken jawıngerdiń ishki oy sezimlerin sadıqlıq penen er júreklilikti tereń shıp beredi.

"Meniń terezelerim" qosıqlar hám poemalar. Bul toplam shayırdıń úshinshi kitabı. Kitapqa avtordıń muhabbat, ómir, tuwılǵan jer temalarında jazǵan lirikaları menen birge "Watan", "Jigirmalanshı ásir sazası","Muhabbat qıssası"poemaları kirgizilgen.

"Araldan keldim" qosıqlar hám poemalar. Belgili shayır K.Karimovtıń bul kitabına jańa qosıqları, poeması engizilip otır. Shayırdı Aral tragedeyası, Ámiwdárya menen Aral dárti tolǵandıradı. Ol óz qosıqlarında elj dáryanıń suwın teńizge tamızbay, nápsiqawlıq etip otırǵan adamızattı insapqa shaqıradı.

K. Karimovtıń "Ullı dasht bórileri".(Birinshi Ullı túrk qaǵanlıǵı 545-630-jıllar)

"Aǵabiy" atlı 2 kitaptan ibarat tariyxıy romanınan keyin jazılǵan bul "Ullı dash bórileri" atlı tariyxıy romanı Orxon- Enisey jazba estelikler arqalı bayan etilgen áyyemgi túrk qaǵanlıǵı haqqındawaqıyalarǵa qurılǵan bolıp ol túrkiy tildıń "Túrkiy" bolıp qalıplesken zamanları, biziń eramızdıń VII-VIII ásirlerindegi waqıyalar jóninde gúrriń etedi.

"Aǵabiy" tariyxıy romanı. K.Karimovtıń "Aǵabiy" atlı romanında qaraqalpaq xalqınıń XVIII-XX ásirlerdegi tariyxı hám onıń belgili azamatlarınıń xalıqtı jámlestiriw ushın alıp barǵan gúresleri hám qıyın taǵdirleri haqqında sóz etiledi.

"Aǵabiy" "Aqqapshılıq" tariyxıy roman.

"Aǵabiy" atlı eki kitaptan ibarat tariyxıy romannıń dawamı bolǵan "Aqqapshılıq" romanında XX ásirdeń dáslepki jıllarında qaraqalpaq xalqı basınan keshirgen awır waqıyalar, asharsılıq, kambaǵallıq, azatlıq ushın gúres, xalıqtıń ishinen shıqqan azamatlardıń unamlı háreketleri óz sáwleleniwini tapqan, sonıń menen birge avtordıń óz kitabında ótken ásirde qaraqalpaqlardıń úrp-ádetleri, mádeniyatı, sóylew tili, kiygen kiyimlerin súwretlewde biraz miynet qılǵanlıǵı kózge taslanıp turadı.

"Zardusht". Bul romanda ápsanawiy payǵambardıń ótmishi, búgingi zaman waqıyaları menen parallel súwretlenedi.

Juwmaqlap aytqanda, ullı uqıp iyesiniń ruwxıy hám ónimli kórkem jolına qısqasha názer salsaq, K.Karimov kórkem ádebiyat, onıń gúlleniwine úlken úles qosqan ullı sóz ustası, oy ármanınan nár alǵan shayır bolıp tabıladı. Tariyxtı, búgingi dáwir haqıyqatın joqarı dárejede súwretlegen xalıq jazıwshısı, shayırxı saxna kórkem óneri rawajlanıwına úles qosqan. Qaraqalpaqlardıń jańa áwladına ruwxıy azıq berip, olardı áwladtan -áwladqa dawam etirip kiyatırǵan ullı klassik bolıp tabıladı.

Ádebiyatlar:

1. K.Karimov "Waqıt minarası" qosıqlar hám poemalar toplamı."Qaraqalpaqstan" baspası. Nókis 1982 jıl
2. K.Karimov "Meniń terezelerim" qosıqlar hám poemalar."Qaraqalpaqstan" baspası. Nókis 1985 jıl
3. K.Karimov "Araldan keldim" qosıqlar hám poemalar. "Qaraqalpaqstan" baspası. Nókis 1991 jıl
4. K.Karimov "Ullı dasht bórileri."Bilim" baspası.Nókis 2014 jıl
5. T.Mámbetniyazov, Z.Bekbergenova, Z.Mámbetniyazova "Ádebiyat" 9-klass ushın sabaqlıq "Bilim" baspası Nókis 2014 jıl
6. K.Karimov "Aǵabiy" t tariyxıy roman "Bilim" baspası. Nókis 2017 jıl
7. K.Karimov "Zardusht" "Bilim" baspası Nókis 2018 ıl